

«YOLO – you only live once»:

Innsattes fortellinger om bruk av dopingmidler¹

Berit Johnsen, forsker I, Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter – KRUS,
 Vidar Skogvoll, høgskolelektor, Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter – KRUS,
 Tom Normann, høgskolelektor, Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter – KRUS

Ja, jeg begynte veldig tidlig. Jeg har jo vært sånn halvkriminell hele livet [...] så det ble jo selvfølgelig, selvfølgelig skulle jeg bruke anabole steroider! (Jo)

Abstract

This article presents a study of Norwegian prisoners' experiences with anabolic-androgenic steroids (AAS) and other drugs. An intervention »Ren trening« was conducted by Antidoping Norge² in the fall of 2019. Fieldwork was carried out at two drug treatment units with a total of 25 prisoners, 11 of which were interviewed. A bottom-up approach to the analyses of the data resulted in rich narratives that give a unique insight into prisoner experiences with AAS. Further analyses showed extensive use of AAS in combination with other narcotics, especially amphetamine. According to a typology developed by Christiansen et al. (2017), the uncritical use of AAS, without any consideration for its potentially serious side effects, can be understood as »YOLO – You Only Live Once«. Ambivalence surrounding the use of AAS, even if respect for clean exercise without the use of AAS is high, can be linked to pleasant experiences with these drugs. The body remembers these experiences and prisoners recall them with nostalgic undertones. The seriousness of the problems associated with the use of AAS, including criminal activity, indicates the importance of addressing these issues in prison.

Keywords/Nøkkelord:

Drugs, anabolic-androgenic steroids, prisoners, prison, body, narrative
 Dopingmidler, anabole steroider, innsatte, fengsel, kropp, narrativ

1. Title in English: «YOLO – You only live once»: prisoner narratives on the use of anabolic-androgenic steroids

2. * Vi vil rette en stor takk til Bo Lindblad, Morten Heierdal og Fredrik Lauritzen i Antidoping Norge samt Dominic Sagoe, Universitetet i Bergen, for samarbeidet med denne undersøkelsen. Antidoping Norge (ADNO) er en selvstendig stiftelse som arbeider for ren trening og like muligheter. Dette gjøres gjennom informasjon, forebyggende arbeid, dopingkontroller, internasjonalt samarbeid og forskning. Gjennom ADNO sin selvstendighet sikres uavhengighet til idrettsforbund og stat i kontroll og påtalevirksomheten av dopingsaker (<https://www.antidoping.no/om-adno/virksomhet>).

1. Introduksjon

Flere studier har vist at andelen innsatte i nordiske fengsler som har brukt eller bruker anabole androgene steroider (AAS), er langt høyere enn i befolkningen for øvrig (Christoffersen et al. 2019, Havnes et al. 2020a, Korte et al. 1998, Lundholm et al. 2010, Sagoe et al. 2014). Mens de refererte studiene gir kunnskap om forekomst og omfang av bruk av AAS blant innsatte, har vi ingen dybdekunnskap om hvordan vi kan forstå innsattes bruk av AAS, hvordan de forstår dette selv og hvordan bruken gir mening i deres tilværelse (Leseth og Tellmann 2018). Havnes et al. (2020a) etterlyser denne kunnskapen, men det kan være vanskelig å komme i posisjon til marginaliserte grupper som har erfaring med bruk av AAS (Bilgrei 2013, Temple og Brown 2011). Bruk av AAS, som ble illegalt å besitte og bruke i Norge i 2013,³ kan være et ømfintlig tema å snakke om, spesielt når det knyttes til opplevelse av kropp, selvtillit og bivirkninger. Man må opparbeide tillit ved å vise sensibilitet, her forstått som mottakelighet for innsattes erfaringer med bruk av AAS, slik at de vil fortelle om sine erfaringer (Bernard 2018, Fog 2004, Grimen og Nortvedt 2004).

Vi fikk tilgang til å gjøre en studie av innsattes opplevelser og erfaringer med bruk av AAS gjennom en intervensjon («Ren trening»⁴) som Antidoping Norge (ADNO) gjennomførte høsten 2019 i seks ulike fengsler. (ADNO har både før og etter høsten 2019 gjennomført denne intervensjonen i flere fengsler.) Hensikten med intervensjonen er å opparbeide en indre motivasjon for å ikke bruke AAS og andre dopingmidler. Dette gjøres ved å formidle kunnskap og å lære innsatte effektiv styrketrening som de kan fortsette med etter løslatelsen, der man kan oppnå gode resultater uten bruk av AAS eller andre dopingmidler. Det er frivillig å delta i intervensjonen, og det er ikke et krav at man tidligere har brukt AAS eller andre dopingmidler for å kunne delta. Innsatte som deltar følger et treningsopplegg utarbeidet av ADNO, og de blir fulgt opp av representanter fra ADNO de 3-4 månedene intervensjonen varer. Gjennom denne høsten deltok to av forfatterne (Vidar og Tom) på intervensjonen i hvert sitt fengsel, der data ble samlet inn ved feltarbeid (deltakende observasjon og semistrukturerte intervjuer). I begge disse fengslene var intervensjonen lagt til en rusmestringsenhet som utgjør en egen avdeling, og det var kun innsatte fra denne enheten som kunne delta. Innsatte på slike enheter har et erkjent rusmiddel- eller avhengighetsproblem (narkotika, alkohol, spill, etc.) og gir uttrykk for at de ønsker behandling for dette. Tilbudet gis fortrinnsvis

3. Dette ble gjort ved en tilføyelse i legemiddeloven (§ 24 a). Etter straffelovens §§ 234 og 235 er det ulovlig å tilvirke, innføre, utføre, oppbevare, sende eller overdra stoff som anses som dopingmidler. I strafferettslig sammenheng kan dopingmidler deles inn i tre hovedgrupper: a) anabole androgene steroider (AAS) herunder testosteronpreparater, b) sentralstimulerende stoffer og c) veksthormon (Prop 107 L [2012-2013], se også <https://www.antidoping.no/regler/straffeloven>)

4. Å trene rent vil si å trene uten bruk av dopingmidler.

til domsinnsatte, men varetekts- og forvaringsinnsatte kan også være egnet, uavhengig av hvilke lovbrudd de er straffet eller siktet for.

Det er data fra dette feltarbeidet vi presenterer i denne artikkelen, og vår tilnærming til datamaterialet er inspirert av narrativ teori og en fenomenologisk forståelse av kropp. Disse tilnærmingene, sammen med tidligere forskning på kropp og bruk av dopingmidler som er relevant for denne artikkelen, vil vi redegjøre for før vi presenterer og analyserer innsattes fortellinger om bruk av AAS og andre rusmidler samt konsekvenser av bruken. Avslutningsvis fokuserer vi på noen fellestrekk i fortellingene og kommer med forslag til videre forskning. Aller først vil vi imidlertid redegjøre for datainnsamlingen.

2. Metode

Til sammen 25 innsatte (respondenter) deltok i intervensjonen i de to rusmestringsenhetene som vi fulgte, de tre månedene intervensjonen varte. Noen falt fra underveis, ofte fordi de ble overført til videre soning andre steder, mens andre kom til etter hvert. Feltarbeidet var lagt til selve intervensjonen og rusmestringsenhetenes ordinære treninger. Ut over dette var Tom og Vidar i avdelingen, spiste med innsatte, pratet med dem individuelt og i grupper før trening, før intervjuer og i andre uformelle sammenhenger. Begge har erfaring med styrketrening fra treningscenter/helsestudio og arbeid i fengsel, og de opplevde denne kulturelle kapitalen (Bourdieu 1995) som en nøkkelfaktor for å kunne delta i de ulike aktivitetene og gi tilganger som bidro inn i de påfølgende intervjuene. For det første ble de kjent med de innsatte gjennom å være treningskamerat når de satte nye personlige rekorder i markløft, benkpress og i andre øvelser. Deretter fikk de høre små historier, fortalt mellom øktene eller når de sto og ventet på at et treningsapparat skulle bli ledig. Til sammen ble det foretatt 17 besøk, ni i den ene og åtte i den andre rusmestringsenheten. Besøkene varte fra to til tre timer. Elleve respondenter ble intervjuet mot slutten av intervensjonen, og det ble gjort lydopptak av alle intervjuene unntatt ett. Intervjuene varte fra 30 til 75 minutter. Av de elleve hadde syv erfaring med bruk av AAS.

Analysen av dataene fulgte en nedenfra og opp tilnærming (bottom-up approach) med inngående lesing av feltnotater og intervjuer og deretter bruk av vide tematiske kategoriseringer i kodingen. Ved spesielt å koble kategorier som omhandlet livet før nåværende fengsling og bruk av dopingmidler, trådte respondentenes historier, eller narrativer,⁵ om AAS-bruk frem. Det er historiene til Jo, Bjørn, Atle, Tore, Stig, Nils og Ulrik vi presenterer i denne artikkelen. Ut over å anonymisere historiene ved å gi respondentene fiktive navn, er deler av historiene utelatt. Steder og tidspunkter i historiene er også slettet.

5. Begrepene narrativ, historie og fortelling vil bli brukt om hverandre videre i artikkelen.

3. Teoretiske tilnærminger og tidligere forskning

3.1. *Narrativer*

Det narrative kan forstås som en metafor «som sier at vi mennesker opplever og erfarer våre liv gjennom de historiene vi forteller om dem» (Lundby 1998: 30). Vi forstår det narrative som en fortelling slik den, i vår sammenheng, fremkommer i treningsøktene og i intervjuene. Både treningsøktene og intervjuene er former for sosialt situerte interaksjoner forankret i en relasjonell, kulturell, institusjonell og historisk kontekst. Gjennom det Løkken (2012: 115) beskriver som «levd observasjon» søker en å forstå verden og de ulike kontekstene gjennom en blanding av konstruksjon og oppdagelse.

Når meningsinnholdet konstrueres i samhandling mellom forteller og den som lytter, spør og bidrar til å forme interaksjonen (Moon 2010), representerer datamaterialet en form for representasjonskrise. Løkken (2012) viser til at forskeren ikke fanger fortellerens opplevelse direkte, men bare sin egen konstruksjon av den. Et naturlig krav vil være at forskerens rekonstruksjon skal gi stemme til dem som har deltatt i studien. Samtidig ser en at deltagelsen i intervusjonen blir en form for observasjon hvor en møtes i en aktivitet som genererer et felles tredje (Husen 1996). For vår del ble det i treningsaktiviteten etablert relasjoner som reduserte behovet for et sett av forhandlinger for å etablere intervjukonteksten. Ulike tema kunne naturlig følges opp, og vår erfaring var at intervjuene kunne gjennomføres i samsvar med det Hammersley og Atkinson (1996) beskriver som en ikke-ledende og spontan måte. Vår respons, som respondenten av og til aktivt søker etter, undring og nysgjerrighet i møtet med en verden ukjent for oss, gir samtalene en egen karakter.

Litterært sett kan et narrativ ha form av komedie, romanse, tragedie og drama (Mc Adams 1993, Presser og Sandberg 2015). Et narrativ følger hovedsakelig hendelser eller erfaringer om et tema over tid, som i vårt tilfelle var bruk av dopingmidler, og har et poeng som uttrykker moralen i historien (Presser og Sandberg 2015, Sandberg og Tutenges 2015). En kjede av hendelser trenger ikke nødvendigvis å henge sammen, og hendelsesforløpet kan ta uante vendinger. Selv om vi presenterer deler av respondentenes personlige narrativer, inkluderer vi i analysene og i den avsluttende diskusjonen et mer helhetlig narrativ som slik sett danner en nøkkelhistorie (ibid.).

3.2. *Tidligere forskning og en fenomenologisk forståelse av kropp og AAS-bruk*

Bruk av AAS knyttes ofte til å designe en kropp av riktige størrelse, proporsjon, hardhet og styrke (se f.eks. Barland 2016, Pedersen 2010, Richardson og Antonopoulus 2019, Salinas et al. 2019, Van de Ven 2016, Van de Ven og Mulrooney 2017). Hva som forstås som riktig er knyttet til diskursivt konstruerte estetiske idealer som varierer ut fra tid, kontekst og hvilke sosiale kategorier de settes i sammenheng med. Sett i forhold til f. eks. kjønn er kroppsidealet, også for den trente kroppen, forskjellig fra kvinner og menn, der kvinner

oppgir å bruke mindre doser AAS for ikke å bli for maskuline (Havnes et al. 2020b). I mannsfengsler kan det virke som muskler er «the sign of masculinity» (Glassner 1998: 192, Johnsen 2001, Sabo 2001).

Symbolikken som leses ut fra en bestemt type kropp, kan forstås som kapital (Bourdieu 1995), og en perfekt kropp slik den forstås i vår vestlige kultur, uttrykker en symbolsk kapital om kontroll og mestring. Å klare å holde et strengt og rigid trenings- og kostholdsregime for å konstruere denne kroppen krever vilje. Dette kan fremstilles som viljen styrer kroppen, eller at den fører en kamp mot kroppen og dens sug etter mat og hang til hvile. I en slik dualistisk forståelse av kropp og sjel som separate deler, er kroppen underordnet sjelen (se f.eks. Engelsrud 2006, Grue 2014). Ifølge Engelsrud (2006) både har vi og er vi en kropp. At vi er en kropp følger en fenomenologisk forståelse av kroppen som erfart og levd (Merleau-Ponty 1994). Et levd liv er kroppen, og gjennom ulike hendelser blir kroppen til og gjør seg erfaringer. Kropper som utsettes for ganske like hendelser, f.eks. bruk av AAS, kan gjøre seg ganske like erfaringer, men de blir aldri helt like. Bruk av AAS, eller andre doping- og rusmidler, er altså både en hendelse og en erfaring som blir en del av kroppen.

Bruk av AAS endrer kroppens utseende og opplevelsen av det. Bruken kan imidlertid også endre kroppen følelsesmessig ved en opplevd ruseffekt av «å bli høy» («to get high») (Nøkleby og Skårderud 2013). Brukere av AAS benytter ofte andre rusmidler i tillegg – en såkalt «polydrug use», (se f.eks. Havnes 2020c, Sagoe et al. 2015, Salinas et al. 2019), og dette er tilfellet også for innsatte i fengsel (Bukten et al. 2020, Havnes et al. 2020a, Klötz et al. 2010). En studie av Gårevik og Rane (2009) av arrestanter i Stockholm viste at foruten omfattende «polydrug use», startet de fleste AAS-brukerne med narkotika, og at kun et fåtall av dem trente styrke. Bruk av AAS i kombinasjon med amfetamin kan relateres til et ønske om å gå opp i vekt og en opplevelse av å se sunnere ut etter vekttap ved bruk av amfetamin (Nøkleby og Skårderud 2013). I følge Havnes et al. (2020a) synes innsatte som bruker AAS å danne en undergruppe av AAS-brukere som debutterer tidligere, bruker flere forskjellige andre rusmidler og har et sammensatt og komplekst rusbruk.

Christiansen et al. (2017) har utarbeidet en typologi av tilnærmingen til bruk av AAS som består av fire idealtyper: «the Expert type», «the Well-being type», «the YOLO (you only live once) type» og «the Athlete type», der YOLO-typen ser ut til å ha en risikoutsatt bruk av AAS med tanke på helsemessige konsekvenser (se også Van de Ven et al. 2018). Helsemessig sett er det risikofylt å bruke AAS, spesielt i kombinasjon med andre rusmidler, og bivirkninger av bruken er godt dokumentert (se f.eks. Bilgrei 2013, Kanayama et al. 2015, Monaghan 2001, Richardson og Antonopoulos 2019). Disse deles ofte inn i medisinske (kroppslige) og psykologiske bivirkninger (se f.eks. Havnes 2020c), men ved en fenomenologisk forståelsesmåte vil alle bivirkninger være knyttet til opplevelser og erfaringer i og av kroppen.

4. Presentasjon og analyse

I presentasjonen av respondentenes narrativer har vi for det meste valgt å presentere ganske store utdrag av empirien samlet. På denne måten kommer vi nærmest fortellingene. Analysene vil som følge av dette gå noe på tvers av underkapitlene. Vi følger fortellingene gjennom AAS-kroppens tilblivelse i og utenfor fengsel, dens uredelighet, uovervinnelighet, sårbarhet og svik.

4.1 «Jeg har brukt siden jeg var 13, jeg» – innganger til bruk av AAS

Alle historiene, unntatt Jo sin, formidler utstrakt erfaring med bruk av andre rusmidler før bruken av AAS og andre dopingmidler inntreffer. Inntreden til bruk av AAS er i Bjørn sin historie ganske så tilfeldig:

(Intervjuer): Men du sa jo det, at du nærmest snubla inn i det å bruke anabole,

(Bjørn): Ja jeg gjorde det [...] Det begynte med, ja det var sånn det begynte, at jeg fikk med litt attpå liksom, på det jeg kjøpte [...] Jeg kjøpte med litt ekstra sånne anabole steroider [...] for å prøve å selge det her da, men det var nytt da, det klarte jeg ikke. Så begynte det med at jeg spiste selv, jeg tror at jeg spiste trehundre stykker av de.

(I): Oj.

(B): Ja, det er ganske mye.

(I): Mens du trente da eller?

(B): Nei, jeg brukte amfetamin jeg, så jeg trengte ikke, måtte bare ha de. Så jeg har aldri trent sånn, jeg har trent littegrann, så har det stoppa.

(I): Ja, men fikk du noen effekt av det da?

(B): Ja, [...] ganske god effekt ... så har jeg vært borti injeksjoner og sånt også, men der har jeg aldri visst hva jeg har kjøpt, det vet du til slutt ikke selv.

(I): Det høres jo dritscary ut.

(B): Det er litt scary, så jeg havna på sjukehuset en par ganger da, jeg gjorde det. En gang da jeg satte i låret, og en gang da jeg satte i rumpa, da måtte jeg operere.

(I): Fikk du en abscess da eller?

(B): Ja, da fikk jeg den svære klumpen der [...] Du kjente jo på kroppen at det her [injeksjon av AAS], det virker jo.

(I): Ja?

(B): Det gjør det, absolutt, og jeg husker at jeg gikk på noen andre tabletter også, det var noen «russere» av noe slag, som jeg hadde fått med litt i ny og ne.

Utgangspunktet for å begynne å bruke AAS er i Bjørn sin historie ikke relatert til designet av en stor kropp. Det er vanskelig å spore hva den ønskede endringen er relatert til – det kan være for rusopplevelsen, å kompensere for et avmagret eller sykkelig utseende etter bruk av amfetamin, å få mer definerte muskler (Gårevik og Rane 2009, Nøkleby og Skårderud 2013), eller noe annet. I

Stig sin historie er det tydelig at AAS har kompensert for et avmagret utseende etter amfetaminbruk: «Fordi jeg har brukt mye amfetamin hele tida, så da har jeg ikke blitt den, jeg blir så innmagra, jeg har alltid hatt litt kjøtt på kroppen, og det er vel mye takka steroidene.» I Atles fortelling blir opplevelsen av å være stor en utsettelse på inntreden til AAS-bruk:

(Atle): [...] Jeg prøvde første gang når jeg var 26. (Ferdig med å svare.)

(Intervjuer): Hva fikk deg til å begynne med bol?

(A): Nei ... (Han ler før han fortsetter). Det var veldig billig tilgang [...] Det var bare et under at jeg ikke har begynt på det 5-6-7-9-10 år før. Det bare at jeg var jævlig stor fra før så jeg trengte ikke.

(I): Jeg spør bare for at jeg er nysgjerrig, og du svarer kun dersom du vil, men har du kjørt mange kurer?

(A): Ja (han svarer umiddelbart og spørsmålet lot ikke til å plage han). Jeg har solgt bol (pause) ... og jeg har brukt det meste. Men har ikke brukt veksthormoner. Har brukt alt du kan tenke deg av steroider. (Stopper opp, ferdig med det spørsmålet.)

(I): Både tabletter og sprøyter?

(A): Ja, skal vi sjå; dianabol, altså russere, ehhh.. ahhh ..., ja nå står det faen meg helt stilt ... ehhhhh ... Du blir treg i nøtta (Pause). Nei, jeg har brukt sustanon, testo, enetate, testo, sypionate ... (pause). Jeg har brukt deka, ehhh.. trenhex, trenetate ... . Ffff ..., ja det er liksom en lang liste. [...]

(I): Begynte du med steroider først, eller med rusmidler?

(A): Rus (svarte uten betenkningstid, så ble han sittende avventende på neste spørsmål).

I Tores historie går det motsatt vei, der begynte bruken forholdsvis tidlig på grunn av en opplevelse av å være liten:

(Intervjuer): Kan du fortelle om din erfaring med trening, og eventuelt steroider?

(Tore): Jeg har brukt JÆVLIG MYE (trykk på siste) steroider, har prøvd ALT. Jeg begynte å trene med vekter når jeg var 15.

(I): Du begynte tidlig å trene styrke, begynte du samtidig med steroider?

(T): Jeg begynte når jeg var 18 (han pauser før han fortsetter). Jeg begynte når jeg satt i NN fengsel som 18-åring. Der gikk jeg opp 12 kg muskler, det var helt rått.

(I): Det er mye muskler. Hva gjorde du videre?

(T): [...] Jeg tok hevn på alle som hadde behandlet meg som dritt [...] Jeg har vært over 125 kilo, bare muskler (han strammer bicepsen for å understreke og drar opp t-skjorten for å vise Intervjuer strekkmerkene sine. Han drar ned t-skjorten og fortsetter). I perioden 20XX til 20XX [periode på 8 år] var jeg over 50 centimeter over armene, jeg var svær.

(I): Det er stort, 50 centimeter er jo enormt. Hvorfor begynte du med steroider?

(T): Jeg var skikkelig tynn når jeg var ung, men sterk. Hadde komplekser. Ville være tøff, hadde lav selvtillit, men ville gjerne bli stor og sterk. [...] Du kommer til et visst

nivå i treningen, så stagnerer du, du kommer ikke lengere, da hjelper steroider. Jeg begynte med amfetamin når jeg var 12 år, jeg elsker amfetamin. Deretter begynte jeg med hasj, tror jeg var ca. 16 år da. [...] Jeg har også brukt vekst, var lett i kroppen, fortsatte bruken for jeg likte store muskler, og det holdt meg i perioder fri fra amfetamin. Jeg kunne bare trene og kose meg (ser at han levde seg inn i egne erfaringer og nøt de gode minnene).

I Atles og Tores historier er bruken relatert til å oppnå et ønsket kroppslig design der størrelse er det viktigste. I historiene til respondenter som ikke hadde brukt AAS, var den naturlige størrelsen utslagsgivende for å ikke bruke AAS: «Det har aldri interessert meg, for jeg har egentlig alltid vært naturlig stor» (Rune). I Tores fortelling hjelper det ikke å være sterk, det er også nødvendig å være stor, og foruten AAS hjelper også veksthormoner med det. I hans fortelling er det størrelsen i form målbare enheter som kilo og centimeter som blir det viktige, også for å kunne oppleve og uttrykke selvsikkerhet og tøffhet. Denne symbolske kapitalen ligger i den veldig store kroppen som i Tores fortelling sprenger hudens overflate, og som uttrykker hva denne kroppen er i stand til å gjøre – å ta hevn. Steroidene kan hjelpe med det, for å fjerne sperrer for hva man kan gjøre mot andre (Barland 2016).

Fortellingene til Bjørn og Atle indikerer at de kommer fra miljøer hvor tilgjengelighet og bruk av AAS har vært utbredt. Ifølge Nøkleby og Skårderud (2013) er terskelen for bruk mest sannsynlig ikke så høy i slike miljøer. Ut fra Tore sin historie kan også fengselet være et slikt miljø. Om man er ung i dette miljøet kan terskelen være lav, og flere av respondentene oppgir en tidlig debut med AAS. Mens Tore var 18, fortalte Stig at «jeg har brukt siden jeg var 13, jeg».

Fortellingene til både Bjørn, Atle, Tore, og som vi senere skal se også Stig og Jo, vitner om mye bruk av AAS sammen med andre rusmidler. Spesielt synes kombinasjonen AAS og amfetamin å være vanlig, noe som bekreftes av Ljungdahl et al. (2019), Gårevik og Rane (2009) og Havnes (2020a). Respondentenes historier bekrefter ikke så mye en kompleks bruk av AAS sammen med mange andre rusmidler. Kompleksiteten i Bjørn, Atle og Tore sine historier ligger heller i de forskjellige preparatene av AAS de har brukt, og særlig i Bjørns historie skjer denne bruken ukritisk.

Flere respondenter, her representert gjennom Bjørn og Atle sine fortellinger, oppgir at de har erfaringer med å selge AAS. Ifølge Barland (2016) har treningsentre sine egne hierarkier og sosiale systemer, også for salg og kjøp av AAS og andre dopingmidler, og ifølge Salinas et al. (2019), Monaghan (2001) og Van den Ven et al. (2017) er kunnskap om produktene og hvordan de best kan brukes for å oppnå ønsket effekt, helt essensiell for å selge godt. Mye av kunnskapsgrunnet hentes fra internett, men brukernes egne erfaringer er ofte essensiell i denne kapitalen (Barland 2016, Bilgrei 2013, Monaghan 2001, Richardsson og Antonopoulos 2019). En måte å uttrykke denne kunnskapen på er å ha en muskuløs kropp som i relasjonen med kjøper viser en ønsket kapital, og som blir et symbol på at man vet hva man snakker om. Kunnskapen

kommer også frem i Atles fortelling ved oppramsing av AAS-preparater, hvor kunnskapen ligger lagret i kroppen, bare han får tenkt seg om.

4.2. «Det knitret i hodet» – bruk under og etter fengselsoppholdet

Slik som for Tore hadde Nils prøvd AAS for første gang i fengsel:

(Nils): Jeg prøvde et par sånne thai russerer vet du, og anadrol, men det var når jeg satt i fengsel en gang. (Pause, ser ned i kaffekoppen før han smiler lurt og ser opp på meg). Så fant jeg ut at det her kan jeg jo ikke ta for jeg ble så energisk. Og jeg hadde jo full i ADHD før og. Såååå, jeg kuttet bare ut det.

(Intervjuer): Jeg må jo bare spørre, hva var det som fikk deg til å begynne med det da?

(N): Det var jo etter at jeg sluttet å XX [idrett] og alt, så det. Satt i NN fengsel med en stor kar som hadde brukt bol i mange år da. Også sa han det at hvis du vil øke i muskler og bli større fort så kan du få litt hos meg. Så begynte jeg å spise de her thai russerne da. Jeg spiste vel annenhver dag, så tok jeg anadrol hver tredje dag. Men jeg fikk så mye energi, nesten så det knitret i hodet.

(I): Så da kuttet du det ut?

(N): Ja (smiler).

Fra Nils' fortelling om debuten av AAS-bruk synes det som de samme sosiale systemene for introduksjon, kjøp og salg av AAS eksisterer inne i fengsel som utenfor. Det er de store kroppene med troverdighet og tilgang til preparater som rekrutterer andre inn i bruken. Ifølge Barland (2016) handler bruk av AAS om å gjøre en individuell risikovurdering hvor man veier mulige ulemper mot mulig gevinst. Siden Nils opplever et uønsket resultat av bruken med en overflod av energi, velger han å avstå fra videre bruk av AAS.

Å bli større ved å øke raskt i muskelmasse og fortsette veksten når trening ikke lenger gir de ønskede resultatene, er kjente motiver for å starte med AAS (se f.eks. Barland 2016, Havnes et al. 2020b). Når innsatte blir løslatt kan et annet motiv inntre, slik vi finner i Jo sin historie:

(Jo): Også trente jeg da, rent, i fengselet, kom ut av fengselet, trente, men jeg var i så god form da jeg kom ut av fengselet, at jeg ikke klarte å følge opp det derre, å holde vedlike det jeg hadde klart å trene opp [...] Men, i et vanlig liv, hvis du skal ta vekk det kriminelle og alt det der da, så er det veldig farlig å komme i for god form i fengsel, for hvis du skal ut og ha et normalt liv, så klarer du ikke å følge opp det der, og det er en svær snuble. Så det er tveegget det der, og da bruker folk, da er det steroider. Det er en kinkig vei å gå det der, det er det altså.

Et fengselsopphold innebærer et regulært liv, hvor en livsstil med trening, mat og hvile kan være lett å opprettholde. Med et slikt regime kan man komme i god form og øke i muskelmasse også uten bruk av AAS. Ifølge Jo er dette livet vanskelig å opprettholde i hverdagen etter løslatelsen, med det resultat at form og muskelmasse svinner. I en slik situasjon kan AAS være en løsning for å videreføre kroppes ønskede form og utseende – og slik sett opplevelsen av den – etter fengslingen.

4.3. «Det er kulere å klare det uten»

Selv om respondentenes fortellinger generelt preges av åpenhet rundt AAS-bruk, finner vi flere tilfeller der respondentene ikke viste særlig interesse for å fortelle om sine erfaringer med denne bruken. Over (se kapittel 4.1) ser vi at når Atle blir spurt om sin AAS-bruk, svarer han kort for å vente på neste spørsmål, og han er ikke interessert i å utdype sine erfaringer noe videre. Han poengterer også at han ikke har brukt veksthormoner, som for å understreke at størrelsen på kroppen også er naturlig – riktignok noe modifisert ved bruk av AAS – men ikke kunstig. Ulrik virket heller ikke så interessert i å dele sine erfaringer med AAS, og Intervjuer skriver følgende innledningsvis i transkripsjonen av intervjuet: «Det var litt utfordrende å intervjuer Ulrik, han ville gjerne fortelle, men mitt inntrykk var at han ikke var særlig stolt av at han hadde brukt AAS»:

(Intervjuer): Du har jo sagt noe om det tidligere, du har brukt steroider, kan du si noe om det?

(Ulrik): Ja, ja. Jeg har brukt det noen ganger når jeg var yngre (pause, venter på neste spørsmål).

(I): Kan du si noe om hvorfor du begynte?

(U): Nei, det var vel litt sånn det var. Det var liksom i det miljøet jeg var i, der var det mye av det (virker ikke stolt av dette, ser ned i gulvet når han forteller, stopper opp og pauser).

(I): Så tenkte du?

(U): Så tenkte jeg at jeg får bare kjøre litt på jeg og, for å være helt ærlig. Men jeg fikk JÆVLIG fort respekt for det, ass. (Stopper opp, ser fortsatt ned.)

En annen respondent svarer følgende på spørsmålet om erfaring med bruk av dopingmidler: «Jeg har aldri brukt steroider, det er kulere å klare det uten» (Felix). Jo fortalte også om respekten av å klare å forme en godt trent og stor kropp uten bruk av kunstige midler: «Jo viser til at det i treningsmiljøet i XX var tre som han/de visste trente rent med svært gode resultater. Det er tydelig at de som klarer å oppnå en synlig effekt (styrke og volum) med ren trening er forbilder som det står respekt av» (Feltnotater). Også Nils (se kapittel 4.2.) smiler når han forteller at han kuttet ut bruken etter å ha prøvd kun én gang.

Fra organisert idrett kjenner vi til at å bli tatt for bruk av dopingmidler representerer et moralsk forfall, ved at man har oppnådd resultater på uærlig vis som blir ansett som juks. Som i Barlands (2016) studie, finner vi dette igjen også i våre respondenters historier; at selv om de ferdes i miljøer der størrelsen på kroppen er den ultimate kapitalen, er det å bli stor på en kunstig måte ikke helt sosialt akseptert. Det ligger mer ære i en kropp som er bygget på naturlig måte gjennom tålmodighet og et disiplinert trenings- og kostholdsregime. På denne måten har den rene, store og muskuløse kroppen en slags symbolsk kapital som uttrykker moral og hvem man er.

4.4. «Supermann»

«Tore er ute i fellesskapet og vi prater lenge der, så inviterer han meg til cellen. Der fortsatte vi å snakke om hans historie. [Han viser] meg et bilde av en robot. Han sier at bildet skal symbolisere ham, han er som en maskin/robot.» (Feltnotater) Videre intervju:

(Tore): Kombinasjonen av amfetamin og steroider gjorde meg til SUPERMANN (knytter nevene og strekker dem opp mot taket som for å vise at han flyr). Det gjorde meg til en robot.

(Intervjuer): Til en robot?

(T): JA, en robot. (Han sukker, får et trist/tankefullt drag over ansiktet). Jeg har ikke måtte kjenne på følelser. Jeg har opplevd jævlige mye dritt i barndomsårene. ... Jeg ble sånn (han peker på bildet).

I Tores historie er bruken av AAS og amfetamin relatert til vonde erfaringer som det ble mulig å takle ved å transformere kroppen til en robot – en gjenstand uten følelser. Her blir ikke doping et problem, men snarere løsningen på problemet (Barland 2016). Også en av kvinnene i Havnes et al. (2020b) sin studie oppgir den samme transformasjonen for å kunne håndtere vonde erfaringer. I denne forbindelsen er det lett å tenke at AAS og amfetamin reparerer forskjellige deler av kroppen. Mens AAS former den store muskuløse kroppen, bedrer amfetamin selvfølelsen. I en fenomenologisk forståelse blir imidlertid dette mer sammensatt. Alle stoffene blir en del av kroppens transformasjon og dens opplevelse av å være uovervinnelig i tilblivelsen av «supermann». Også Atle beskriver en opplevelse av mestring knyttet til hva den AAS-påvirkede kroppen er i stand til:

(Intervjuer): Så det du sier er at det [AAS] styrket selvbildet?

(Atle): Ja, ja, så det viste at jeg dugde og det gjorde at jeg så resultater (pause) ... det var jo viktig. Andre så også resultater, og jeg ble et arbeidsjern. [...] På jobb så bar jeg fire og fire sponplater opp trappen, og svetten sprutet over kontoret når jeg holdt på å pusse opp. (Han ble mer intens og ivrig i samtalen her.) Dem skjønnte jo at noe var gærnt. Jeg kunne jobbe både mer og tyngre, tok det som en utfordring at jeg kunne bære tungt. Og tok en sekk på hver skulder og nesten jogget, 20 og 35 kilos sekker.

Både Tore og Atle sine fortellinger knyttes til positive erfaringer med å bli overmenneskelig eller «supermann» (se også Bilgrei 2013). Det vil si at kroppen mestrer noe ekstraordinært, og i det ekstraordinære er det godt å være, også på grunn av beundring fra andre. Disse delene av fortellingene bærer preg av en viss nostalgi; at disse erfaringene er historie, og at dette er noe som sannsynligvis aldri vil kunne oppleves igjen (se også over, kapittel 4.1., der Tore nyter minner fra bruk av veksthormoner). Kroppen husker disse gode erfaringene og hendelsene, og i Tores fortelling ser vi at «tanken fortsetter når munnen har stilnet» (Grimsrud 2020: 179). Kroppen forteller om erfaringene og hendelsene også gjennom bevegelser og energi, som ved å løfte hendene i været og bli intens og ivrig. I Tores historie er den gode opplevelsen nært

knyttet til å kontrollere traumatiske opplevelser, som også kommer til uttrykk i mimikk ved et trist/tankefullt drag over ansiktet, og et forsøk på å få kroppen til å glemme disse opplevelsene.

4.5. *Hendelsene og de skjebnesvangre følgene*

I flere av respondentene fortellinger skjer det spesifikke hendelser som handler om å miste kontroll, og som fører til uante konsekvenser og får skjebnesvangre følger:

(Jo): Det var ting som skjedde i livet mitt, og det skjedde så mye med det sykehusoppholdet, [på grunn av overdrevet dopingbruk] jeg overlevde jo så vidt [...], og da jeg kom ut fra sykehuset da, så var ting allerede. [...] Før det her satt jeg i mobiltelefonen kontinuerlig for å få greia til å gå rundt, for jeg drev jo og solgte steroider. [...] Så da jeg kom ut fra sykehuset da så var det bare vas, det var mange som var sure, det var penger som ikke var kommet inn der, og det var et helvetes styr. [...] Så da fikk jeg ordna det så godt jeg kunne. [...] Jeg fikk så dårlig samvittighet, og fikk sånn, nei vet du, jeg gir bare faen, jeg orker ikke. Også glei det ut igjen, også mistet jeg jobben, begynte å ruse meg igjen, havnet i fengsel igjen, og så begynte å trene, trene og så ut, og så «på han igjen», og sånn har livet gått.

I Jo sin historie er det spesifikke hendelser relatert til dopingbruk som fører til problemer, og som igjen fører til fengslinger. Vi finner det samme hos Atle:

(Atle): Nå skjedde det jo veldig deprimerende ting med meg. Ehhhh [...] ikke sikkert det hadde gått galt hadde det ikke vært for de hendelsene. [...] Og ting bare bygde på seg og bygde på seg av problemer, ikke av noe annet. (Pause, ser ut av vinduet.) [...] Det kan være en sammenheng med at jeg ble arbeidsledig og at en kompis døde i armene mine. Han døde jo av steroider, han ... Han begynte når han var 15-16.

(Intervjuer): Hva gjorde det med deg? Med tanke på at du selv brukte?

(A): Nei (pause) jeg brukte jo ikke etterpå, tok kanskje en kur eller to som jeg hadde igjen. Jo, jeg tok noen kurer, men det var for å prøve å komme meg opp, og det funket jo. Da gikk det jo bra (pause før han fortsetter), for en liten stund.

Slik både Jo og Atle forteller sine historier virker det som de følger litt etter i historien om sitt eget liv. På et punkt mister de kontrollen og lar ting bare skje. Et oppsiktsvekkende moment i flere av respondentenes fortellinger er alle dødsfallene relatert til AAS- og annen rusbruk. Selv etter skjellsettende opplevelser med dødsfall og alvorlige bivirkninger som i noen tilfeller nesten har kostet dem livet, forteller de om videre bruk av AAS.

4.6. «Jeg ville ikke det skulle 'fucke huet'» – den sviktende kroppen

Under intervusjonen var også bivirkninger av AAS et tema. De fleste av respondentenes historier vitner om kjennskap til og erfaringer med bivirkninger. Det var imidlertid ikke mange som ville fortelle om dette åpent til andre. Det kan komme av en «code of silence» (Richardson og Antonopoulos 2019), der man ikke forteller om kroppens uønskede reaksjoner på bruk av AAS. Å være

åpen om erfaringer med bivirkninger er også en innrømmelse av at kroppens størrelse er et resultat av AAS-bruk. I intervjuene kom imidlertid fortellinger om bivirkninger mer frem:

(Ulrik): Så jeg ville ikke det skulle «fucke huet» på meg, hvis du skjønner hva jeg mener? (Han ser spørrende på meg, jeg nikker bekræftende). [...]

(Intervjuer): Ok, men hvis du da skal fortelle meg hvorfor jeg ikke skal bruke?

(U): Ja, det er for å ikke ødelegge hue ditt, først og fremst, for å ikke ødelegge folk rundt deg. Jeg har sett hvordan folk har blitt på det der. [...] Det er mange av dem som sliter den dag i dag [...] med dårlig selvbilde og ... (pause) og alt sånt.

I Ulriks fortelling finner vi det samme som hos Nils; en risikovurdering som veier ulempene som større enn gevinsten (Barland 2016). Det er paradoksalt at mens tilførselen av AAS medfører en opplevelse av økt selvtillit på grunn av det økte testosteronnivået i kroppen, så falle selvtilliten til et nivå som kan være lavere enn noen gang på grunn av lavere testosteronproduksjon når man ikke lenger bruker (Bilgrei 2013, Kanayma et. al 2015). Det er dette som oppleves som «nedturen», og den kan vedvare fordi kroppen husker.

Som kompensasjon mot kroppens uønskede reaksjoner på AAS-bruk fortalte Stig at han mens han brukte kunstige midler for å oppnå en ønsket kropp, brukte han samtidig andre kunstige midler for å unngå uønskede reaksjoner i kroppen (se også Bilgrei 2013):

(Stig): Jo det er jo jævlig bra, det fungerer jo som faen, men det har også negative sider, (Intervjuer): Hvor lang tid tar det før en merker de da?

(S): Det er helt individuelt fra person til person. Jeg merker det når jeg begynner med høye doser, når du begynner å se på treninga at det blir jævla bra der, så kjøre du kanskje litt ekstra for at det skal bli litt bedre [...] Jeg har fått gynostomasti, når du bruker trenabolan. Jeg har fått bivirkninger, da satt jeg på treningsstudio og holdt på med hantler på skråbenk, så setter jeg meg opp, i svart t-skjorte, så ser jeg en hvit vannflekk rundt her (brystvorte), (begge ler). Jeg hadde sånn angst, du aner det ikke en gang, det ble ikke mer trening. Jeg satte meg rett på telefonen på nettet der, og skreiv, og da kjente jeg igjen det vi snakket om der. Da var det rett innpå H [nettforum der en kjøper og selger steroider] og skriver til leverandøren min, at du «jeg skal til X om en og en halv måned, og tror du faen ikke at det har begynt å komme vann ut av puppene mine, det er rett før jeg begynne å bli som en ku – send meg Netrosol Nå!» Så får jeg ganske kjapt svar, fem minutter etterpå, «ja hvor mye skal du ha», «send meg to pakker med en gang», «men du trenger ikke to pakker», «faen, du vet jo ikke hva jeg trenger!» Så sendte han det da, Netrosol er jo for brystkreft. Så da heiv jeg det i meg da, og da klarte jeg å reversere det, men de bivirkningene ...

Forhandlerne synes å ha midler også for å kompensere mot de uønskede reaksjonene, som betyr at slike reaksjoner er kjent for den som trener og leverandøren. Internett er en kilde til hjelp, og når skaden er skjedd, handler det om raskt å rette den opp. Den skremmende opplevelsen av bivirkningene lagres likevel i kroppen og kan fremkalle ubehagelige minner.

Sammen med død, dårlig selvbilde, å ødelegge for andre nær deg, abscess og «gynos», fortalte respondentene om andre reaksjoner på bruk av AAS – som emosjonell ustabilitet, sjalusi vanskeligheter med å få barn, hjertelidelser, kramper og depresjoner – som alle er kjente bivirkninger av AAS-bruk (se f.eks. Barland 2016, Kanayma, et al. 2015, Monaghan 2001). Selv om respondentenes historier preges av negative erfaringer med bruk av AAS, er følgende nedskrevet i feltnotatene: «Registrerer en tvetydighet og mulig ambivalens i at flere gir uttrykk for at dopingproblematikk/dopingbruk har «ødelagt livet» samtidig som en kunne valgt det igjen.» Til tross for fortellinger om skjellsettende hendelser, erfaringer som har satt uønskede spor i kroppen og en bruk av AAS og andre rusmidler som både direkte og indirekte har medført at respondentene sitter i fengsel, ser vi at flere finner mening i AAS-bruken. Fortellingene viser at den de blir gjennom AAS- og rusbruken veier opp for risikofaktorene knyttet til bruken.

5. Avsluttende diskusjon

Vår rekonstruksjon av respondentenes fortellinger handler ikke bare om ordene som blir sagt. Vi opplevde at en viktig del av respondentenes formidling lå i blikket, pausene, ansiktsmimikken og det som mest vanlig forstås som kroppsspråk i samtalene og i kroppsbruken i og utenfor treningsrommet. I en fenomenologisk forståelse er det hele veien kroppen som formidler, der fortelleren bruker et allsidig repertoar i formidlingen av en historie som blir til i relasjonen med omgivelsene. Litterært sett bærer respondentenes historier om bruk av AAS preg av både tragedie og komedie, og i enkelte historier forenes tragedien og komedien i det tragikomiske. En kan se for seg at respondentene har fortalt sin historie gjentatte ganger i behandlingssammenheng både under sitt opphold på rusmestringsenhetene og eventuelle tidligere (rus) behandlingsforløp. Dette er kontekster hvor bruken av nyskriving av historier har en terapeutisk intensjon, og vekselvirkningen mellom det komiske og det tragiske kan inneha et element av Katarsis – en renselse (Cohn 2016). Utgjør dette en bekjennelseskultur hvor det tragiske elementet betones (Lundby 1998), kan våre møter med de innsatte nærmest ha virket som en motsats. Det komiske ble presentert og forsterket gjennom våre responser, mens de mest tragiske hendelsene ble presentert i en form hvor underliggende følelser i mindre grad ble direkte formidlet.

Om vi skal konstruere en nøkkelhistorie ut fra respondentenes narrativer vil det være ut fra fellestrekk i hendelser, kjeder av hendelser og respondentenes erfaringer som kobles til tidligere forskning og teori. Våre respondenters historier bekrefter at innsatte som har erfaring med bruk av AAS, ofte starter bruken i forholdsvis tidlig alder og at «polydrug use» er vanlig. Som i Gårevik og Rane (2009) sin undersøkelse fremgår det av de fleste av våre respondenters fortellinger at de hadde erfaring med andre narkotiske rusmidler før de

begynte å bruke AAS. Dette forholdet bør imidlertid utforskes videre, og ut fra våre respondenters formidling av erfaringer burde spesielt kombinasjonsbruken mellom AAS og amfetamin undersøkes.

For alle respondentene med omfattende AAS-bruk forteller historiene at bruken er relatert til en ønsket effekt i og av kroppen, der de blir ruset på sin egen opplevelse av kroppen. Kroppens størrelse og hvordan den forstås i henhold til kroppsideal i ulike kontekster både i og utenfor fengsel er selvfølgelig viktig, men det handler ikke bare om det. Kroppen glemmer ikke de gode opplevelsene, og ambivalensen vi kan spore i flere av respondentenes fortellinger til videre bruk av AAS, handler om en lengsel etter de (uoppnåelige) gode opplevelsene. Forståelse av rusdimensjonen i bruken av AAS er et felt som bør utforskes videre.

Det mest slående i historiene til våre respondenter som har gode opplevelser med bruk av AAS, er grenseløsheten: Listen over ulike preparater Atle og Tore har tilført kroppen er lang, Bjørn bruker alt han tilfeldigvis får tak i uten alltid å vite hva det er, Stig kjører på med ekstra høye doser for å få en enda bedre opplevelse, Atle fortsatte å bruke selv om kameraten døde i armene hans, Jo fortsetter å bruke selv om det nesten kostet han livet, Atle er stor – men vil bli enda større, og Tore blir ikke stor nok. Selv om de formidler at de helsemessige kostnadene har vært svært store, fortsetter bruken. Ut fra Christiansen et al. (2016) sin typologi faller fortellingene innunder «YOLO typen» med en risikoutsatt bruk av AAS. YOLO-begrepet er lettest å knytte til komedien i respondentenes historie, slik som Bjørns fremstilling av den ukritiske bruken og Stigs formidling av å få «gynos», hvor han bare fortsetter med videre bruk av AAS og andre rusmidler samt andre preparater for å reparere skader. Samtidig viser historiene at den risikoutsatte bruken også er relatert til tragedien. Å bruke AAS for å få en bedre opplevelse av seg selv eller å transformere kroppen til en følelseløs robot kan på kort sikt oppleves som helsefremmende, men på lang sikt er det helseskadene som tar overhånd. Store helsemessige konsekvenser av AAS-bruk kan representere så skjebnesvangre hendelser at historiene går i en retning der rusbruken øker og kriminaliteten blir stadig alvorligere.

Salg, besittelse og bruk av AAS er kriminelt, men å ikke skulle bruke AAS fordi det bryter norsk lov, var ikke et tema i respondentenes fortellinger. Motvilligheten mot å innrømme bruk var ikke relatert til at dette er lovbrudd, og den allmennpreventive virkningen av kriminaliseringen ble ikke berørt. Å avstå fra AAS-bruk er heller relatert til moralen som formidles ved den rene kroppen. En stor og muskuløs kropp konstruert gjennom kun trening er en ærlig og redelig kropp. I Jo sin historie knyttes moralen også til leveranse av dopingmidler til kunder. Involvering i salg av AAS knyttes ikke til noe umoralsk ved at lover brytes eller at forsyning av ulovlige midler skader andre. Dette er et marked hvor penger bytter eier, og hvor den store kroppen har en verdi som symbolsk kapital (Barland 2016, Van den Ven 2016, Van den Ven og Mulrooney

2017, Salinas et al. 2019). Dette markedet finnes også i fengsler, og dette bør utforskes videre for å forhindre at unge menn starter å bruke AAS i fengsel.

Våre respondenters narrativer viser at når de kommer i fengsel har de med seg en kompleks historie, der bruk av AAS og andre dopingmidler ikke bare kan relateres til design av en muskuløs kropp. De designer kropp ved bruk av AAS og andre rus- og dopingmidler, men dette designet innebærer mer enn muskler. De designer kroppen inn i en historie hvor de gjerne vil være, men hvor de over tid ikke kan være på grunn av at kroppen blir preget av stoffenes negative virkninger. Om en vil forstå innsattes bruk av AAS og andre rusmidler kan narrative tilnærminger være gode innganger til å få innsikt i hvordan de forstår dette selv, og hvordan bruken gir mening i deres tilværelse. Denne kunnskapen er viktig, slik at innsattes erfaring med AAS og andre dopingmidler blir en problematikk som kan adresseres i fengsel.

Kontaktoplysninger

Berit Johnsen: Berit.Johnsen@krus.no

Vidar Skogvoll: vidar.skogvoll@krus.no

Tom Normann: Tom.Normann@krus.no

Litteratur

- Barland, B. (2016) Fortellinger om doping og kroppskultur. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Bernard, H. R. (2018) Research Methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative Methods. New York: Rowman & Littlefield, sixth ed.
- Bilgrei, O. R. (2013) Symbolske kroppar – en kvalitativ studie av menn som bruker anabole steroider. Oslo: SIRUS RAPPORT 8/2013.
- Bourdieu, P. (1995) Distinksjonen: En sosiologisk kritikk av dømmekraften. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Bukten, A., Lund, I. A., Kinner, S. A., Rognli, E. B., Havnes, I. A., Muller, A. E. og Stavseth, M. R. (2020) Factors associated with drug use in prison – results from the Norwegian offender mental health and addiction (NorMA) study. *Health and Justice* 8: 10. <https://doi.org/10.1186/s40352-020-00112-8>.
- Christiansen, A. V., Vinther, A. S. og Liokaftos, D. (2017) Outline of a typology of men's use of anabolic androgenic steroids in fitness and strength training environments. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 24(3): 295-305. <https://doi.org/10.1080/09687637.2016.1231173>
- Christoffersen, T., Andersen, J. T., Dalhoff, K. P. og Horwitz, H. (2019) Anabolic-androgenic steroids and the risk of imprisonment. *Drug Alcohol Dependence*, 203: 92-97. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2019.04.041>.
- Cohn, M. (2016) Comedy, catharsis, and the emotions: From Aristotle to Proclus. *Skenè. Journal of Theatre and Drama Studies*, 2(1).
- Engselsrud, G. (2006) Hva er kropp? Oslo: Universitetsforlaget.
- Fog, J. (2004) Med samtalen som utgangspunkt. København: Akademisk Forlag.
- Glassner, B. (1998) Why We Look the Way We Do (and How We Feel about it). New York: Putnam.
- Grimen, H. og Nortvedt, P. (2004) Filosofi og vitenskapsteori for helsefag. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Grimsrud, B. (2020) Jeg foreslår at vi våkner. Oslo: Cappelen Damm (Roman).
- Grue, J. (2014) Kroppsspråk: Fremstilling av funksjonshemming i kultur og samfunn. Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Gårevik, N. og Rane, A. (2009) Dual use of anabolic-androgenic steroids and narcotics in Sweden. *Drug and Alcohol Dependence*, 109(1-3): 144-146.
<https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2009.12.024>
- Hammersley, M. og Atkinson, P. (1996) *Feltmetodikk*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Havnes, I. A., Bukten, A., Rognli, E. B. og Muller, A. E. (2020a) Use of anabolic-androgenic steroids and other substances prior to and during imprisonment – Results from the Norwegian Offender Mental Health and Addiction (NorMA) study. *Drug and Alcohol Dependence*, 217. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2020.108255>.
- Havnes, I. A., Jørstad, M. L., Innerdal, I. og Bjørnebekk, A. (2020b) Anabolic-androgenic steroid use among women – A qualitative study on experiences of masculinizing, gonadal and sexual effects. *International Journal of Drug Policy*, published online 28 July. Doi: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0955395920302164?via%3Dihub>.
<https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2020.102876>
- Havnes, I. A., Jørstad, M. L., McVeight, J., Van Hout M-C. og Bjørnebekk, A. (2020c) The anabolic steroid treatment gap: A national study of substance use disorder treatment. *Substance Abuse: Research and Treatment*, 14: 1-19.
<https://doi.org/10.1177%2F1178221820904150>.
- Husen, M. (1996) *Det fælles tredje – om fællesskab og værdier i det pædagogiske arbejde*. I: B. Pécseli, (red.) *Kultur & pædagogik*. København: Socialpædagogisk Bibliotek. Munksgaard/Rosinante.
- Johnsen, B. (2001) *Sport, Masculinities and Power Relations in Prison*. Oslo: Norges Idrettshøgskole.
- Kanayama, G., Hudson, J. I., DeLuca, J., Isaacs, S., Baggish, A., Weiner, R., Bhasin, S., og Pope, H. G. (2015) Prolonged hypogonadism in males following withdrawal from anabolic-androgenic steroids: An under-recognized problem. *Addiction*, 110(5), 823-831.
<https://10.1111/add.12850>.
- Klötz, F., Petersson, A., Hoffman, O. og Thiblin, I. (2010) The significance of anabolic androgenic steroids in a Swedish prison population. *Comprehensive Psychiatry* 51: 312-318.
<https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2009.05.007>
- Korte, T., Pykäläinen, J. og Seppälä, T. (1998) Drug abuse of Finnish male prisoners in 1995. *Forensic Science International*, 97(1-2): 171-183.
[https://doi.org/10.1016/S0379-0738\(98\)00159-5](https://doi.org/10.1016/S0379-0738(98)00159-5).
- Leseth, A. B. og Tellmann, S. M. (2018) *Hvordan lese kvalitativ forskning?* Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Ljungdahl, S., Ehrnborg, C., Eriksson, B. O., Bagge, A-S. L., Moberg, T. Fahlke, C. og Rosén, T. (2019) Patients who seek treatment for AAS abuse in Sweden: Description of characteristics, substance pattern and mortality rate. *JMS Addiction Medicine and Therapy*, 3: 11. Doi: <https://www.jsmcentral.org/Addiction/jsmant899461.pdf>.
- Lundby, G. (1998) *Historier og terapi: Om narrativer, konstruksjonisme og nyskriving av historier*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Lundholm, L., Käll, K., Wallin, S. og Thiblin, I. (2010) Use of androgenic steroids in substance abusers arrested for crime. *Drug and Alcohol Dependence*, 111: 222-226.
<https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2010.04.020>.
- Løkken, G. (2012) *Levd observasjon: En vitenskapsteoretisk kommentar til observasjon som forskningsmetode*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- McAdams, D. P. (1993) *The Stories We Live By: Personal Myths and the Making of the Self*. New York: Guilford.
- Merleau-Ponty, M. (1994) *Kroppens fenomenologi*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Moon, J. A. (2010) *Using Story in Higher Education and Professional Development*. New York: Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780203847718>
- Monaghan, L. F. (2001) *Bodybuilding, Drugs and Risk*. New York: Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780203136522>

- Nøkleby, H. og Skårderud, F. (2013) Body practices among male drug abusers. Meanings of workout and use of doping agents in a drug treatment setting. *International Journal of Mental Health Addiction*, 11: 490-502.
<https://doi.org/10.1007/s11469-013-9434-5>
- Pedersen, I. K. (2010) Doping and the perfect body expert: Social and cultural indicators of performance-enhancing drug use in Danish gyms. *Sport in Society*, 13(3): 503-516.
<https://doi.org/10.1080/17430431003588184>
- Presser, L. og Sandberg, S. (2015) Introduction: What is the story? I: L. Presser og S. Sandberg (red.) *Narrative Criminology: Understanding Stories of Crime*. New York: New York University Press, s. 1-20.
<https://doi.org/10.18574/nyu/9781479876778.003.0001>
- Prop 107 L (2012-2013) Endringer i legemiddeloven (utvidet forbud mot dopingmidler m.m.). Oslo: Helse og omsorgsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-107-l-20122013/id719219/>
- Richardsson, A. og Antonopoulos, G. A. (2019) Anabolic-androgenic steroids (AAS) users on AAS use: Negative effects, 'code of silence', and implications for forensic and medical professionals. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 68.
<https://doi.org/10.1016/j.jflm.2019.101871>
- Sabo, D. (2001) Doing time, doing masculinity: Sports and prison. I: D. Sabo, T. A. Kupers og W. London (eds.) *Prison Masculinities*. Philadelphia: Temple University Press.
- Sagoe, D., McVeight, J., Bjørnebekk, A., Essilfie, M. S., Andreassen, C. S., Pallesen, S. (2015) Polypharmacy among anabolic-androgenic steroids users: A descriptive metasynthesis. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*, 10:12.
<https://doi.org/10.1186/s13011-015-0006-5>
- Sagoe, D., Molde, H., Andreassen, C. S., Torsheim, T. og Pallesen, S. (2014) The global epidemiology of anabolic-androgenic steroid use: A meta-analysis and meta-regression analyses. *Annals of Epidemiology*, 24(5): 383-398.
<https://doi.org/10.1016/j.annepidem.2014.01.009>
- Salinas, M., Loodgate, W. og Ralphs, R. (2019) Polydrug use and polydrug markedness amongst image and performance enhancing drug users: Implications for harm reduction interventions and drug policy. *International Journal of Drug Policy*, 67: 43-51. Doi:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0955395919300271>.
<https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2019.01.019>
- Sandberg, S. og Tutenges, S. (2015) Meeting the Djinn: Stories of drug use, bad trips, and addiction. I: L. Presser og S. Sandberg (red.) *Narrative Criminology: Understanding Stories of Crime*. New York: New York University Press, s. 150-173.
<https://doi.org/10.18574/nyu/9781479876778.003.0007>
- Temple, E. C. og Brown, R. F. (2011) A comparison of internet-based participant recruitment methods: Engaging the hidden population of cannabis users in research. *Journal of Research Practice*, 7(2) article D2.
- Van de Ven, K. (2016) 'Blurred lines': Anti-doping, national policies, and the performance and image enhancing drug (PIED) marked in Belgium and The Netherlands. *Performance Enhancement and Health*, 4: 94-102.
<https://doi.org/10.1016/j.peh.2016.03.003>
- Van de Ven, K. og Mulrooney, K. J. D. (2017) Social suppliers: Exploring the cultural contours of the performance and image enhancing drug (PIED) marked among bodybuilders in the Netherlands and Belgium. *International Journal of Drug Policy*, 40: 6-15.
<https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2016.07.009>
- Van de Ven, K., Maher, L., Wand, H. og Memedovic, S. (2018) Health risk and health seeking behaviours among people who inject performance and image enhancing drugs who access needle syringe programs in Australia. *Drug and Alcohol Review*, 37: 837-846.
<https://doi.org/10.1111/dar.12831>

LOVER:

Lov om legemidler m.v. (legemiddeloven) LOV-1992-12-04-132.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-12-04-132>.

Lov om straff (straffeloven) LOV-2005-05-20-28.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28?q=straffeloven>.

URL:

<https://www.antidoping.no/om-adno/virksomhet>

<https://www.antidoping.no/regler/straffeloven> (lastet ned 23.09.2020).